

PRAVICA DO AKTIVNE VLOGE PRI OBLIKOVANJU OKOLJSKO URAVNOTEŽENE DRUŽBE (AARHUŠKA KONVENCIJA),

mag. Senka Šifkovič
PIC – Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja
25.11.2022

Živimo v izrednih okoljskih in podnebnih razmerah

Prizadevanja za varstvo okolja se intenzivirajo, stanje okolja se slabša:

- urbana območja so se glede na leto 1992 podvojila;
- plastični odpadki so se glede na leto 1990 podeseterili;
- med 1980 in 2000 je v J Ameriki izginilo 100 mio ha kmetijskih zemljišč v JV Aziji 42 mio ha;
- deset do stokrat večja stopnja in hitrostjo izumiranja vrst glede na povprečje zadnjih 10 mio let (1 mio vrst grozi izumrtje v nekaj desetletjih - 40% dvoživk, 33% koralnih grebenov (doslej izgubljenih že 50%); glede na leto 1970 izginilo že 68% ptic, dvoživk, sesalcev in plazilcev;
- emisije toplogrednih plinov naraščajo – smo na poti povečanja globalne temperature za 2,7 - 3°C.

Vzrok je naš način proizvodnje in potrošnje.

Kot človeštvo še nismo bili soočeni s takim globalnim problemom.

Evropski parlament je 2019 razglasil izredne okoljske in podnebne razmere.

Kdo varuje naravo? – narava nima svojega glasu

1. Država s kreiranjem politik, sprejemanjem predpisov in nadzorom, VENDAR

- obstaja konflikt različnih interesov, razmerje moči,
- (kratkoročna) politika na oblasti »težko« naslavlja (dolgoročne) okoljske probleme – **demokratski deficit**,
- imamo dokaj dobro zakonodajo, ki pa se ne izvaja/uveljavlja – implementacijski deficit in kršitve,
- država v postopkih v vlogi “varuha okolja” in odločevalca,
- šibek nadzor.

2. Prebivalci in njihove organizacije:

- s sodelovanjem pri oblikovanju politik, pripravi predpisov,
- s spremljanjem postopkov odločanja in varovanjem zakonitosti – uporabo pravnega varstva.

3. Ljudje skozi odnos spoštovanja – način življenja.

Črna okoljska statistika zaradi pritiska kapitala

- Ljudje kot zadnja linija obrambe narave;
- Global witness – 2021 evidentirali 200 umorov ljudi, ki so živeli na ali blizu vira, ki so ga želele korporacije za čim hitrejši in čim večji dobiček (Kolumbija, Mehika, Filipini, Brazilija, Indija,

Ena pomembnejših tem povezanih z Aarhuško konvencijo v zadnjem času je zaščita okoljskih aktivistov, saj “tisti, ki uresničujejo svoje pravice v skladu z določbami te konvencije, zaradi tega ne smejo biti na noben način kaznovani, sodno preganjani ali nadlegovani. Za to mora poskrbeti država.”

Kaj je Aarhuška konvencija?

Konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah (Ekonomska komisija ZN za **Evropo**):

- sprejem 1998 Aarhus Danska, začela veljati 2001 + dopolnitev 2005; Slovenija ratificirala 2004, dopolnitev 2010; EU ratificirala 2005, dopolnitev 2008 – **gre prenos v pravni red**.

Določa:

- pravico dostopa do okoljskih informacij – te mora tudi država sama aktivno objavljati,
- pravico do sodelovanja pri odločitvah, ki se nanašajo na okolje,
- pravico do uporabe učinkovitih pravnih sredstev (pravic brez učinkovitega pravnega varstva praktično ni).

Komu:

- splošni javnosti,
- “vključeni javnosti” - javnost, ki jo okoljsko odločanje prizadene ali bi jo lahko prizadelo **ali** ki ima interes pri okoljskem odločanju (šteje se, da imajo interes NVO, ki spodbujajo varstvo okolja in izpolnjujejo zahteve, ki jih določa notranja zakonodaja) – pri nas so to NVO s statusom delovanja v javnem interesu po zakonu o nevladnih organizacijah in področnih pravilnikih o dosežkih.

Sodelovanje po Aarhuški konvenciji – organi EU, RS, lokalna raven!

Kdaj:

- pri pripravi načrtov, programov, politik v zvezi z okoljem,
- pri pripravi predpisov, ki lahko pomembno vplivajo na okolje,
- pri dovoljevanju dejavnosti, ki so navedene v prilogi konvencije.

Temeljna pravila glede sodelovanja – spodbujanje učinkovitega sodelovanja:

- sodelovanje na začetku odločanja, ko so še vse možnosti odprte,
- posredovati in dati na voljo ustrezne informacije (država lahko spodbudi investitorje, da že pred postopkom opredelijo vključeno javnost, jo informirajo o namerah in začnejo razpravo),
- ustrezno, pravočasno in učinkovito obveščanje javnosti o namerah, postopkih, času za odziv,
- zagotoviti ustrezen čas za posamezne faze sodelovanja, da je na voljo dovolj časa za učinkovito sodelovanje,
- pri odločitvah se ustrezno upošteva izid sodelovanja javnosti,
- obveščanje o odločitvi in pojasnilo o razlogih in utemeljitvah, na podlagi katerih je bila odločitev sprejeta,
- za predpise objava osnutka, dovolj dolgo časovno obdobje za odziv, pripombe čim bolj upoštevati.

Pravica do sodelovanja ima pravno varstvo.

Primeri dobrega sodelovanja

Dobre prakse vključevanja javnosti na področju varstva okolja in urejanja prostora, 2015

<http://zagovorniki-okolja.si/wp-content/uploads/2018/10/Dobre-prakse-vkljucovanja.pdf>

Nedavno:

- proces priprave nacionalnega energetskega in podnebne programa (NEPN)

<https://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/nacionalni-energetski-in-podnebni-nacrt-2020/>

in proces prenove dokumenta v teku

<https://www.energetika-portal.si/dokumenti/strateski-razvojni-dokumenti/nacionalni-energetski-in-podnebni-nacrt-2024/>

- proces priprave Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023-2027 (široke deležniške skupine)

<https://skp.si/skupna-kmetijska-politika-2023-2027>

<https://skp.si/uporabne-povezave/strateski-nacrta-skupna-kmetijska-politika-skp>

Je pa za zajem čim širše javnosti potrebno aktivno in ciljno nagovarjanje, saj so dokumenti, ki spremljajo tako velike procese izredno obsežni.

Poročilo o stanju okolja v EU 2020

Ciljev trajnostnega razvoja in razvoja ob upoštevanje omejitev planeta do 2030 Evropa ne bo dosegla

“samo s spodbujanjem gospodarske rasti in iskanjem rešitev za obravnavo škodljivih stranskih učinkov z orodji okoljske in socialne politike.

Namesto tega mora **trajnost postati vodilno načelo** za ambiciozne in usklajene politike in ukrepe v celotni družbi.

Da bi omogočili preobrazbo bo **potrebno sodelovanje vseh vladnih področij in ravni** ter koriščenje ambicioznosti, ustvarjalnosti in moči **državljanov, podjetij in skupnosti.**”

stevecutts.com

Človek je del narave.

???

Prenehanje s slabimi praksami

Obnavljanje naravnih sistemov

Življenje v okviru naravnega ravnovesja

Modre odločitve – boljše izbire – skupaj